

Szkolne Kluby Europejskie refleksje i doświadczenia z perspektywy czasu.

Wprowadzenie

Przed przystąpieniem Polski do struktur Unii Europejskiej polska szkoła otrzymała zadanie przygotowania, wykształcenia i wychowania przyszłych obywateli zjednoczonej Europy. Uczniowie mieli otrzymać wiedzę o Europie i zachodzących w niej zmianach, wyrabiać i kształtować własne poglądy na sprawy integracji europejskiej. Zadanie to było ważne nie tylko w okresie przedakcesyjnym, ale pozostało aktualne do dzisiaj. Bo przecież każde pokolenie powinno być wychowane do życia pokojowego, w społeczeństwie demokratycznym z zachowaniem pamięci o historii, w tym często trudnej, o czasach totalitarnych i o wielkiej zmianie jakie przeszły społeczeństwa post-totalitarne. Powinny być wzmacniane podstawowe zasady takie jak wartości, poszanowanie różnic, solidarność, współpraca i duch porozumienia.

Demokracja wymaga jednoczesnego udziału wszystkich obywateli, ich świadomego i odpowiedzialnego podejścia, rozumienia i zrozumienia. Należy zwracać uwagę na holistyczny obraz obywatela świata, Europy czy Polski. Działania takie należy prowadzić już od najmłodszych lat w ramach edukacji europejskiej. Uczniom trzeba przybliżyć różne aspekty geograficzne, historyczne, kulturowe, społeczne i polityczne współczesnej Europy. Tylko wtedy będą w stanie zrozumieć jak struktury zjednoczonej Europy mogą wpłynąć na ich własne życie oraz życie społeczności lokalnych, regionów, krajów czy całego świata.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie realizacji zadań edukacji europejskiej z wykorzystaniem edukacji poza formalnej prowadzonej przez Szkolne Kluby Europejskie w okresie przedakcesyjnym i obecnie.

Edukacja europejska

W 1999 r. w ramach reformy edukacyjnej wprowadzono Podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych i gimnazjów. Po raz pierwszy zamieszczono komponenty programowe odnoszące się do zagadnień integracji europejskiej. Była to ścieżka edukacyjna „Edukacja europejska w gimnazjum”. Funkcję wspomagającą pełniła ścieżka - „Kultura polska na tle kultury śródziemnomorskiej”. W 2002 r. ścieżkę, edukacji europejskiej wprowadzono do szkół ponadgimnazjalnych. Edukacja europejska stała się, więc elementem systemowym, wszyscy polscy uczniowie zapoznani zostali z zagadnieniami integracji europejskiej. Niestety realizacja ścieżek nie była łatwa ze względu na organizację pracy szkół i dość szybko ścieżki w tym charakterze zostały usunięte z ramowych planów nauczania. Nadal zagadnieniem obowiązkowym dla gimnazjów i liceów była realizacja edukacji europejskiej.

Idea edukacji europejskiej zrodziła się w 1973 r. w państwach zachodnich współtworzących Wspólnotę Europejską. W Polsce pojęcie to pojawiło się po 1989 r., gdy priorytetem polityki zagranicznej rządu stała się wspomniana wcześniej integracja z organizacjami europejskimi.

Edukację europejską można zdefiniować jako ogół procesów dydaktycznych i wychowawczych, których celem jest poszerzanie wiedzy o wspólnej historii i dziedzictwie kulturowym, przewycięzanie uprzedzeń i akceptacja europejskiej różnorodności oraz kształtowanie postaw otwartości i tolerancji wobec odmienności innych ras, kultur i religii, uczenie o przyczynach i przebiegu procesów integracyjnych i funkcjonowaniu różnych organizacji o zasięgu europejskim, podejmowanie działań na rzecz pokoju, wolności,

demokracji, praw człowieka, prawa i bezpieczeństwa ekonomicznego, a także przygotowanie młodzieży do życia w jednoczącej się Europie przez nabycie umiejętności posługiwania się językami obcymi i nowoczesnymi technologiami informatycznymi [1].

Edukacja europejska (Mach, Jurkowicz, 2020) określana jest także jako wielowymiarowa platforma oddziaływań edukacyjnych i wychowawczych kierowanych do ogółu społeczeństwa, niezależnie od czynników to społeczeństwo różnicujących. To pewien sposób pracy z dziećmi i młodzieżą obejmujący szkolne lekcje dedykowane Europie i Unii Europejskiej, ale także system pozaszkolnych działań. Formalne działania szkoły oparte są na podstawie programowej. Zajęcia pozaszkolne lub pozalekcyjne to formy edukacji i wychowania, w czasie których realizowane są kompetencje na rzecz budowania wspólnej Europy [2].

W okresie przedakcesyjnym edukacja europejska obejmowała: nauczanie o Europie, nauczanie w Europie, nauczanie dla Europy.

Nauczanie o Europie to dostarczenie podstawowej wiedzy na temat Europy, z uwzględnieniem perspektywy globalnej i lokalnej. Według A. Wielowiejskiego (1999), to wiedza o wspólnej historii i dziedzictwie kulturowym, o przyczynach i przebiegu integracji europejskiej oraz funkcjonowaniu Unii Europejskiej i innych organizacji. Najważniejszym celem jest ukształtowanie pozytywnych postaw wobec tych zjawisk. Nauczanie o Europie powinno dotyczyć każdego ucznia szkolnego.

Nauczanie w Europie, (Sielatycki, 2003), to kształtowanie podstawowych umiejętności potrzebnych młodym Europejczykom. Nauczanie w Europie to wyrabianie umiejętności, które z czasem staną się nawykami każdego przyszłego mieszkańca zjednoczonej Europy.

Nauczanie dla Europy to przygotowanie do życia zgodnie z zasadami przyjętymi w krajach Unii Europejskiej i doświadczeniami europejskimi. To także kształtowanie świadomości europejskiej, ale także łamanie barier i konfrontacja wobec różnic i odmienności.

Realizacja edukacji europejskiej w każdym z trzech wyżej wymienionych obszarów wymaga spójnych działań dostosowanych do potrzeb odbiorców. Należą do nich edukacja formalna prowadzona przez szkoły oraz działania poza formalne na przykład szkolne kluby europejskie czy uczestnictwo w europejskich programach edukacyjnych.

Szkolne Kluby Europejskie – powstanie i działalność

Przykładem poza formalnej działalności na rzecz edukacji europejskiej były kluby europejskie jako jedna z najciekawszych i najpopularniejszych form pracy pozalekcyjnej. Były nazywane kołami, grupami zainteresowań itp. Tworzone były zarówno dla przedszkolaków jak i dla starszej młodzieży.

Inicjatywa tworzenia klubów, początkowo jako Kluby UNESCO, prawdopodobnie powstała w latach 40. XX w. w Europie. Były to grupy lokalne, nie formalne związane z tematyką europejską.

Idea ta rozwinęła się ponownie, z inicjatywy Margaridy Belard, w latach 80. XX w. w Portugalii, to tu Szkolne Kluby Europejskie powstały jako pierwsze w Europie i stanowiły podstawę projektu programu „Europejski wymiar edukacji”. Potem zaczęły powstawać także w innych krajach europejskich np. Austrii, Niemczech, Francji itp. Rozwój klubów był możliwy dzięki rozszerzeniu Unii Europejskiej, postępującej integracji europejskiej i coraz większym możliwościom współpracy w ramach europejskich projektów edukacyjnych. Pomysł ten trafił do Polski w latach 90-tych i stał się bardzo istotnym działaniem na rzecz edukacji europejskiej.

Czym więc były Szkolne Kluby Europejskie? Według Urzędu Komitetu Integracji

Europejskiej była to forma współpracy nauczycieli i uczniów. Działały podobnie jak różnego rodzaju koła zainteresowań. Ich głównym celem było upowszechnianie wiedzy o Europie – państwach, historii, geografii, sztuce, nauce, sławnych ludziach, instytucjach i organizacjach oraz integracji europejskiej wśród członków klubu, innych uczniów szkoły, a także rodziny, znajomych, mieszkańców miejscowości czy regionu. Nauka młodych ludzi aktywności, tolerancji, szacunku dla różnic kulturowych i odmienności innych narodów, umiejętności poszukiwania informacji, współpracy w grupie, realizacji założonych celów. Zdobyta wiedza i doświadczenie były pomocne w kontynuowaniu nauki w szkole średniej, dostaniu się na studia, a w przyszłości na znalezieniu pracy.

Kluby Europejskie stanowiły mniej lub bardziej formalnie zorganizowaną grupę uczniów, działającą pod kierunkiem nauczyciela na terenie szkoły, zainteresowanych tematyką europejską, poszerzaniem swojej wiedzy na temat Europy i Unii Europejskiej, procesów integracyjnych Polski z Unią Europejską oraz współczesnych problemów nurtujących społeczeństwa europejskie.

Do głównych celów działalności klubów należały:

- przygotowanie i aktywny udział młodzieży w życiu i pracy zjednoczonej Europy,
- kształtowanie poczucia jedności europejskiej i świadomości europejskiej poprzez propagowanie wiedzy o Europie - czujemy się Europejczykami, ale wiemy też, co nas odróżnia od innych narodów, co możemy wnieść do wspólnego dziedzictwa,
- informowanie o procesach integracyjnych w Europie, propagowanie idei zjednoczonej Europy, ochrony i poszanowania praw człowieka oraz rozwijanie poczucia odpowiedzialności za pokój, dzielenie się swoją wiedzą z innymi.

Niewątpliwie SKE były jednym z działań prowadzonych w szkołach równocześnie z tymi realizowanymi w sferze społeczno-kulturalnej i ekonomiczno-politycznej.

Autorka prowadziła badania ankietowe dotyczące działalności SKE w województwie świętokrzyskim na przełomie 2002/2003 r. Do najważniejszych form działań należały:

- zbieranie materiałów informacyjnych o państwach członkowskich i kandydujących do Unii Europejskiej, ich geografii, historii i sztuce,
- tworzenie biblioteczki informacyjnej o państwach członkowskich i kandydujących do Unii Europejskiej,
- redagowanie gazetki ściennej i prasowej lub biuletynu, będących formą przekazywania informacji,
- opracowywanie i realizowanie projektów,
- tworzenie stron internetowych i ich prezentowanie przez członków klubu,
- opracowywanie pokazów multimedialnych związanych z państwami Unii i aktualnymi problemami,
- opracowywanie folderów, albumów, plakatów, kronik,
- wymiana informacji poprzez Internet z członkami innych klubów, instytucjami. Internet źródłem informacji.
- organizowanie dni poszczególnych państw „piętnastki” i państw kandydujących. Prezentacja państw – ich geografii, historii, kultury, dorobku, zwyczajów i tradycji. Spotkania z cudzoziemcami,
- inscenizacje prezentujące wybrany kraj,
- targi europejskie prezentujące państwa członkowskie i kandydujące,
- prezentacje dla innych szkół lub środowiska lokalnego,
- prelekcje, debaty na przykład „Za i przeciw Unii”, seminaria, sesje poświęcone tematyce unijnej.
- konkursy na plakaty dotyczące prezentacji wybranych państw lub informacji o unijnych,
- konkursy wiedzy,

- wyjazdy grup młodzieżowych za granicę i przyjmowanie gości. Poznawanie w bezpośrednim kontakcie kolegów, wymiana doświadczeń, wspólna nauka itp.

Autorka prowadziła także badania ankietowe wśród uczniów swojej szkoły w tym samym okresie. Oceniała korzyści uczniów z członkostwa w SKE.

Stwierdziła, że członkowie klubów łatwiej przyswajali treści edukacji europejskiej, posiadali szerszą wiedzę i wykorzystywali ją w procesie dydaktycznym (Nauczanie o Europie). Posiadali również szereg umiejętności np. doskonalenia się, samooceny, samodzielnego kreatywnego myślenia i rozwiązywania problemów, swobodnego komunikowania się, współpracy z innymi, pracy zespołowej, korzystania z różnych źródeł informacji (Nauczanie w Europie). Działania te kształtowały świadomość każdego młodego Polaka (Nauczanie dla Europy).

Szkolne Kluby Europejskie miały przy tym wielką zaletę wszystkie aspekty europejskiego wymiaru nauczania realizowane były dobrowolnie. Ważnym atutem była korelacja z innymi przedmiotami takimi jak historia, sztuka czy języki obce. Praca w szkolnych klubach dawała możliwość zastosowania metod aktywizujących, projektu itp. Uczniowie wykazywali większą inicjatywę i chęć działania, włączali się do nowych przedsięwzięć. Byli bardziej twórczy i zdyscyplinowani w działaniach szkolnych. Zdobywali laury w konkursach szkolnych i międzyszkolnych oraz konkursach przedmiotowych na różnych szczeblach.[3]

Szkolne Kluby Europejskie- refleksje

Liczba Szkolnych Klubów Europejskich zmieniała się na przestrzeni na lat. Roszkowska (2003) podaje, że w 1999 r, działalność prowadziło 336 klubów. Prawdopodobnie w 2005 r w Polsce zarejestrowanych aktywnie działających SKE było 4000 [4]. SKE rejestrowały swoją działalność w Urzędzie Komitetu Integracji Europejskiej. Obecnie w Polsce nie ma już krajowego rejestru Szkolnych Klubów Europejskich. Polska Fundacja im. Roberta Schumana, która wspiera działania na rzecz edukacji europejskiej, dysponuje własną listą 311 Szkolnych Klubów Europejskich.

Oceniając działalność SKE na przestrzeni omawianego okresu należy stwierdzić, że najefektywniej prowadzona była na poziomie, istniejących w poprzednim systemie, gimnazjów. Po wprowadzeniu ostatniej reformy systemu edukacji w szkołach, które były zespołami (szkoła podstawowa i gimnazjum) SKE najczęściej kontynuują swoją działalność. Autorka dokonała przeglądu stron internetowych szkół i stwierdza, że są placówki, które kontynuują działalność w tym obszarze, podobnie jak jej macierzysta szkoła. Na stronach szkolnych zamieszczone są regulaminy, sprawozdania, opisy i zdjęcia z prowadzonych działań.

Cele działalności SKE nieznacznie się zmieniły. Priorytetem nie jest już przybliżenie Unii jako organizacji, jej historii, ale możliwość zdobycia wiedzy i instrumentów pozwalających wykorzystać członkostwo w Unii Europejskiej. SKE są nadal doskonałym miejscem, gdzie można realizować powyższe cele, poznawać mechanizmy funkcjonowania demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, poznawać historię państw członkowskich głównie, rozwijać umiejętności językowe oraz aktywnie spędzać wolny czas. SKE są często jedynymi ośrodkami działalności proeuropejskiej w środowiskach lokalnych. Obecnie kluby te wspiera swoją działalnością Polska Fundacja im. Roberta Schumana. Utrzymuje kontakt z około 300 klubami w 11-nastu państwach europejskich. Przygotowuje projekty skierowane do Klubów Europejskich:

-wizyty wolontariuszy i pracowników Fundacji w Klubach,

- krajowe i Paneuropejskie spotkania Klubów (informacja na stronie <http://schuman.pl/strona-glowna/5953/>),
- projekty dla szkół w ramach corocznych Spotkań Europejskich,
- paradę Schumana organizowaną z obchodami Dnia Europy.

Pracownicy Polskiej Fundacji im. R. Schumana przygotowali publikację „Clubbing Europe” Przewodnik po klubach europejskich (2017), w której szczegółowo informują o procedurze powołania klubu, stworzenia regulaminu, motto, form działalności. Przedstawiają także krótką historię powstania tej inicjatywy. Jest to materiał pomocniczy do prowadzenia SKE.

Według opinii autorki warto wrócić do idei działalności SKE, która na szczęście nie do końca została zapomniana. Należy podjąć działania informacyjne, szkoleniowe, które umożliwiłyby reaktywację klubów w szkołach. W tym celu należałoby wesprzeć nauczycieli dodatkowymi formami szkoleniowymi, spotkaniami z przedstawicielami Fundacji R. Schumana, wymianą dobrych praktyk. W dobie zdalnego nauczania taka inicjatywa może być także prowadzona on-line. Z pewnością SKE mogłyby wspierać działania związane z wymianą międzynarodową uczniów.

Podsumowanie

Prowadzenie edukacji europejskiej jest zadaniem wymagającym, ale koniecznym. Warto wykorzystać bogatą działalność polskich nauczycieli i uczniów pracujących w Szkolnych Klubach Europejskich pod koniec XX w. i na początku XXI w. do wskrzeszenia tej inicjatywy. Każda forma pracy z uczniem w SKE zawsze przyniesie dodatkowe korzyści w realizacji edukacji europejskiej.

Literatura:

- [1] <https://encyklopedia.interia.pl/slownik-ue/news-edukacja-europejska,nId,2112282>
- [2] https://ec.europa.eu/poland/news/200522_education_pl
- [3] Barwinek G., 2003, Znaczenie Szkolnych Klubów Europejskich w edukacji geograficznej dzieci i młodzieży [w:] M.Śmigielka, J.Ślodziak (red) Edukacja geograficzno-przyrodnicza w dobie globalizacji i integracji europejskiej, Oddział w Opolu Polskie Towarzystwo Geograficzne, Uniwersytet Opolski
- [4] <https://www.edukacja.edux.pl/p-3626-szkolne-kluby-europejskie-jako-atrakcyjna.php>
Clubbing Europe Przewodnik po klubach europejskich, 2017, Polska Fundacja R. Schumana, Warszawa
- Praktyczny poradnik opiekuna szkolnego klubu europejskiego. Regionalne Centrum Informacji Europejskiej. Koszalin 2001
- Sielatycki M., Szkolne kluby europejskie // Edukacja i Dialog – 2003, nr 5, s. 72–77
- Szkoła: edukacja europejska. Praca zbiorowa pod red. Kropiwnickiego J., Wydawnictwo Nauczycielskie. Jelenia Góra 2001.
- Szkoła: edukacja europejska. Praca zbiorowa pod red. Kropiwnickiego J., Wydawnictwo Nauczycielskie. Jelenia Góra 2002.
- Podstawy programowe kształcenia ogólnego (Dz.U. nr 14 z dn.23.02.1999r.)
- Roszkowska M., 2003, Działalność w Szkolnych Klubach Europejskich jako doświadczenie demokracji., Rocznik Lubuski
- Wielowiejski A., Edukacja europejska w szkole // Nowe w Szkole – 1999/2000, nr 10, s. 7–9